

ПРО СТРУКТУРУВАННЯ ЗМІСТУ ПРОФІЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ДЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Ляшенко Олександр,

доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член НАПН України,
академік-секретар відділення загальної
середньої освіти і цифровізації
освітніх систем НАПН України,
Президія НАПН України,
Київ, Україна

 o.liashenko@gmail.com

Останнім часом освітянською громадськістю активно обговорюються проблеми профільної середньої освіти, особливо в контексті реформування загальної середньої освіти відповідно до Концепції «Нова українська школа» (Кабінет Міністрів України, 2016). Традиційно найбільше уваги в цих дискусіях приділяється питанням побудови змісту освіти та способам його реалізації в освітній практиці. У пропозиціях освітян щодо цього питання висловлюються діаметрально протилежні думки: від збереження традиційного підходу і надання пріоритету ґрунтовній і всеосяжній загальноосвітній підготовці здобувачів освіти до «революційного» зведення її до мінімального обсягу на користь профільних предметів і обмеження змісту навчання 4–6 предметами профільного спрямування.

На нашу думку, істина, як завжди, знаходиться десь посередині. Тому висловимо деякі міркування щодо формування змісту профільної середньої освіти. У їх основу покладено загальні концептуальні засади профільної середньої освіти, що викладені в статті, опублікованій у Віснику НАПН України (Кремень, 2023).

Оскільки профільну середню освіту здобувають у різних типах закладів освіти як академічного, так і професійного спрямування, у її змісті доцільно виокремити два складники: 1) інваріантне ядро загальноосвітньої підготовки, яке є спільним для реалізації всіма закладами освіти, що надають повну загальну середню освіту, 2) зміст власне профільного навчання, який залежить від особливостей здобуття освіти за тим чи іншим спрямуванням. Для академічного спрямування зміст профільного навчання визначається завдяки комбінації ядра загальноосвітньої підготовки з поглибленим вивченням окремих його предметів. У закладах професійної освіти він обумовлений фаховими компетентностями професії або спеціальності, що здобувається. Далі основну увагу зосередимо на питаннях змісту профільної середньої освіти академічного спрямування, навколо яких наразі відбувається найбільше дискусій, особливо у зв'язку з підготовкою проекту Державного стандарту профільної середньої освіти.

Зауважимо, що намагання «за інерцією» ґрунтуватися на дев'яти освітніх галузях, окреслених у стандартах попередніх рівнів освіти (початкової і базової середньої), не

дає можливість розв'язати проблему скорочення навчальних предметів, на яку вказують більшість освітян. Адже збереження їх номенклатури природно призводить до необхідності наповнення цих освітніх галузей певними навчальними предметами, отже, і надмірного зростання обсягу змісту, обов'язкового для вивчення всіма здобувачами освіти. Тому, на нашу думку, насамперед потрібно скоротити кількість освітніх галузей завдяки укрупненню їх до таких чотирьох (Кремень, 2023), що мають обов'язкові і вибіркові освітні компоненти¹:

- **мовно-літературна: українська мова, англійська мова, інші іноземні мови, мови національних меншин і корінних народів України**²; блок літератур: українська література, зарубіжна література, інтегрований курс літератури;

- **STEM: математика**; блок природничих наук: біологія, фізика, хімія, астрономія, інтегрований курс природничих наук; блок інформаційно-технологічних предметів: інформатика, ІКТ у побуті, роботехніка, технології і дизайн, агротехнології, виробничі технології, технології домашнього господарства;

- **суспільно-гуманітарна: історія України, всесвітня історія, історія Європи**; блок суспільствознавчих предметів: громадянська освіта, економіка і підприємництво, соціальна та економічна географія, інтегрований курс суспільствознавства; блок гуманітарної підготовки: українська художня культура, культурологія, мистецтво (за видами), творче самовираження³;

- **фізичний розвиток і безпека: фізична культура і спорт, захист України; перша медична допомога, безпека життєдіяльності, здоровий спосіб життя**⁴.

Залежно від освітніх потреб кожний з освітніх компонентів може викладатися як окремий навчальний предмет на базовому чи поглибленому рівні оволодіння або як інтегрований курс, що охоплює кілька галузей знань чи навчальних предметів.

Загальний обсяг навчального навантаження здобувачів освіти розподіляється між освітніми галузями і роками навчання з урахуванням профільно-адаптаційного (10 клас) і профільного (11–12 класи) циклів профільної середньої освіти. Реалізація кожного із зазначених компонентів в освітньому процесі залежить від їх змісту і не обов'язково триває всі три роки навчання. Як правило, вибіркові навчальні предмети вивчаються 1–2 роки. Для врахування індивідуальних потреб та інтересів здобувачів освіти та з метою забезпечення гнучкості в задоволенні їх освітніх потреб доцільно виокремити в за-

¹ Жирним шрифтом виділено обов'язкові предмети, курсивом виділено вибіркові предмети, перелік яких визначає заклад освіти при створенні освітньої програми з урахуванням профілю навчання (із кожного блоку вибіркових предметів обирається принаймні один предмет). Перелік вибіркових предметів може доповнюватися закладом освіти.

² Вибіркові предмети з іноземних мов, мови національних меншин і корінних народів України вивчаються за рахунок годин профільного навчання і додаткових годин на факультативні заняття та курси за вибором учня або в інший спосіб, встановлений закладом освіти.

³ За рахунок годин на факультативні заняття та курси за вибором учня або в інший спосіб, встановлений закладом освіти.

⁴ Організація освітнього процесу з фізичного розвитку учнів відбувається у формі спортивної або здоров'язбережувальної активності з урахуванням стану здоров'я здобувачів освіти, їхньої загальної фізичної підготовки та готовності до занять спортом (спортивні секції, групи оздоровлення тощо).

гальному навчальному навантаженні учнів певну кількість годин (орієнтовно 10–15%) для факультативних занять, індивідуальних консультацій, спецкурсів за вибором учнів, завдяки яким відбуватиметься персоналізація освітньої траєкторії здобувача освіти. Цей складник не обов'язково може бути пов'язаний зі специфікою змісту обраного профілю. Наприклад, учень, що обрав фізико-математичний профіль, може факультативно вдосконалювати свої знання з української або англійської мови, а ті, хто здобуває освіту за одним з гуманітарних профілів, може розширити свою компетентність у галузі інформаційних технологій. Перелік і зміст факультативних курсів формує заклад освіти. Загалом навчальний час, передбачений для оволодіння змістом інваріантного загальноосвітнього складника і профільного навчання, повинен розподілитися у відношенні 50/50 % упродовж трьох років з можливим варіюванням у той чи інший бік залежно від року навчання.

Отже, відповідно до запропонованого структурування освітніх галузей маємо шість обов'язкових навчальних предметів і принаймні шість загальноосвітніх предметів/інтегрованих курсів, які обов'язково обирає заклад освіти при створенні власної освітньої програми. Це уможливує реалізацію стратегічної функції профільної середньої освіти — задоволення освітніх потреб і запитів здобувачів освіти відповідно до їхніх нахилів, здібностей, подальших життєвих планів.

Використані джерела

Кабінет Міністрів України (2016). Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р., № 988. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-p>

Кремень, В. Г., Топузов, О. М., Ляшенко, О. І., Мальований, Ю. І., Засєкіна, Т. М. (2023). Профільна середня освіта: концептуальні засади для Нової української школи. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 5(2), 1-8. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5201>

ДЕМОКРАТИЧНА ОСВІТА У ДЕМОКРАТИЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЄС: ВИКЛИКИ ТА ДІЇ

Максименко Оксана,

кандидат педагогічних наук, доцент
науковий співробітник,

Інститут педагогіки НАПН України,
Київ, Україна

osmaksku@ukr.net

Демократичні процеси рухають освітнє середовище та спільноти ЄС шляхом подальших змін, що вимагає подолання виникаючих суперечностей задля забезпечення рівних умов «свободи поглядів, інклюзії та толерантності». Загальна мета